
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 330.101

Ф. М. Уляненко

**КОНКУРЕНТНІ ІМПЕРАТИВИ ЯК ФАКТОР
ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА НА РИНКАХ МАЙБУТНЬОГО**

Анотація. У статті охарактеризовано основні етапи розвитку конкурентоспроможності регіону. Автором визначено базові принципи формування та реалізації конкурентоспроможності регіональної економіки. Проаналізовано цільові орієнтири досягнення стратегічних імперативів розвитку регіональної конкурентоспроможності. Запропоновано напрями підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, регіональні господарські системи, цільові екологічні, соціальні орієнтири.

Ф. М. Уляненко

**КОНКУРЕНТНЫЕ ИМПЕРАТИВЫ КАК ФАКТОР
ФОРМИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ЛИДЕРСТВА НА РЫНКАХ БУДУЩЕГО**

Аннотация. В статье охарактеризованы основные этапы развития конкурентоспособности региона. Автором определены базовые принципы формирования и реализации конкурентоспособности региональной экономики. Проанализированы целевые ориентиры достижения стратегических императивов развития региональной конкурентоспособности. Предложены направления повышения конкурентоспособности экономики регионов.

Ключевые слова: конкурентоспособность, региональные хозяйственные системы, целевые экологические, социальные ориентиры.

F. M. Ulianenکو

**COMPETITIVE IMPERATIVES AS THE FACTOR
OF REGIONAL LEADERSHIP FORMATION ON THE MARKETS OF THE FUTURE**

Abstract. Basic stages of the regional competitiveness development are defined in the article. Basic principles of the regional economy competitiveness formation and realization are determined by the author. Target key points of the strategic imperatives of the regional competitiveness development achievement are analyzed. The directions of the regional economy competitiveness growth are offered.

Keywords: competitiveness, regional economic systems, target ecological, social key points.

Актуальність теми дослідження. Сучасна динаміка соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, світові тенденції економічного розвитку ставлять на перший план формування пріоритетних довгострокових, стабільних та ключових завдань – імперативів.

Конкурентоспроможність, як один із базових імперативів розвитку господарських систем всіх рівнів, актуалізує проблеми забезпечення ефективних конкурентних взаємовідносин, які б відповідали сучасним реаліям суспільного розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є визначення конкурентних імперативів формування регіонального лідерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорії конкуренції розглянуті у численних працях таких зарубіжних і вітчизняних науковців, як: Г. Азоєв, С. Ємельянов, Ю. Козак, В. Леонтєв, А. Маршалл, Д. Рікардо, Дж. Сакс, П. Самуельсон, А. Сміт, І. Спиридонов, Е. Чемберлен, Й. Шумпетер, Дж. Хікс та ін. Відповідно до концепції, запропонованої М. Портером, розвиток конкурентоспроможності регіону характеризується етапністю в залежності від чотирьох основних критеріїв: факторів виробництва, інвестицій, інновацій і добробуту [2].

Виклад основного матеріалу. Перший етап – формування конкурентоспроможності регіону. На даному етапі визначаються, формуються та реалізуються конкурентні переваги, пов'язані з економічними ресурсами. На другому етапі відбувається формування відповідної виробничої

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

системи, яка б змогла активно взаємодіяти з іншими учасниками конкурентних взаємовідносин, що забезпечується шляхом активного інноваційного розвитку технологій, техніки та людського потенціалу. На третьому етапі відбувається формування механізму швидкої адаптації господарських систем до активної діяльності на конкурентних ринках. Четвертий етап відзначається тим, що високорозвинута, конкурентна регіональна господарська система забезпечує значні темпи соціального розвитку, зростання добробуту населення. Після цього, внаслідок значного зростання потреб суспільства, для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності, така система знову переходить на перший етап. Відповідно формується циклічність конкурентоспроможності господарських систем регіонів різних рангів.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що головним імперативом розвитку регіональних господарських систем та рівня і динаміки їх конкурентоспроможності є забезпечення суспільного розвитку на основі постійного підвищення добробуту населення, тобто сталий просторовий розвиток. Під сталим просторовим розвитком слід розуміти такий модернізаційний стан, при якому забезпечується економічна, соціальна та екологічна гармонізація розвитку регіональних господарських систем.

Це ставить нові вимоги до визначення факторів регіональної конкурентоспроможності, зміни їх пріоритетності. Класичні чинники, такі як значна кількість трудових ресурсів та низька її вартість, наявність значної кількості мінерально-сировинних ресурсів, широка доступність факторів виробництва поступово втрачають своє значення, оскільки є екстенсивними та такими, що не забезпечують інтенсивний розвиток господарської системи. Всесвітній економічний форум визначив таку конкурентоспроможність як найнижчу, найменш ефективну.

Більш високим рівнем конкурентоспроможності володіють ті регіональні системи, які приймають участь у конкурентних взаємовідносинах на основі використання ефективних організаційних та технологічних процесів. Основними вимогами до таких систем є постійне зростання якості людського потенціалу, чітка організація та регулювання ринків економічних ресурсів, прискорений інноваційний розвиток. Такі вимоги, у свою чергу, зумовлюють інтенсифікацію господарської діяльності.

Найвищого рівня конкурентоспроможності досягають ті регіони, конкурентні взаємовідносини у яких і між якими переведені у площину інновацій. Відповідно можна зробити висновок, що інновації, по суті, є основою конкурентоспроможності регіонального господарства, одним із ключових імперативів соціально-економічного розвитку на засадах підвищення рівня конкурентоспроможності. Ефективність застосування такого механізму розвитку полягає в тому, що він забезпечує зростання продуктивності економічних ресурсів, прискорення зростання обсягів виробництва, активізацію структурних трансформацій, і, як наслідок, підвищення конкурентоспроможності як регіонального, так і національного господарства.

Однак, слід відмітити, що при переході на такі засади розвитку виключно важливу роль відіграють інституційні чинники, а особливо рівень модернізації технологій управління економічним розвитком регіонів з боку державних та місцевих органів виконавчої влади та самоврядування [1]. Саме активізація їх діяльності в напрямі підвищення рівня конкурентоспроможності є рушійною силою цього механізму. Дотримання цього імперативу в умовах трансформаційних змін має здійснюватися через формування не лише ефективної інвестиційно-інноваційної політики, а й водночас шляхом реалізації соціально-орієнтованої моделі економічного розвитку, створення ефективної ринкової системи.

Відповідно до встановлених імперативів розвитку конкурентоспроможності регіонів слід визначити базові принципи їх реалізації. До таких принципів слід віднести, **по-перше, структурні трансформації регіональних господарських систем** і відповідні до них інституційні зміни. Дотримання цього принципу вимагає:

- формування стратегічних програм нарощування конкурентних переваг з пріоритетом напрямів сталого просторового розвитку;
- модернізації технологій управління економічним розвитком регіонів і територіальних громад в умовах трансформаційних змін;
- рівноправність всіх форм власності при пріоритетному врахуванні регіональних інтересів і збалансування їх з загальнодержавними;
- запровадження економічно обґрунтованої моделі інвестиційної модернізації по основних складових господарського комплексу.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Другим ключовим принципом формування та реалізації конкурентоспроможності регіонального економіки є забезпечення її інвестиційної привабливості. Його дотримання вимагає:

- формування регіональних стратегій інвестиційної діяльності при забезпеченні паритету внутрішніх та зовнішніх інвестицій;
- узгодження інвестиційних стратегій з перспективними галузевими та цільовими програмами розвитку регіонів;
- формування системи мотивації місцевих органів влади та самоврядування щодо активізації інвестиційної діяльності тощо.

Третім важливим принципом забезпечення конкурентоспроможності регіональних господарських систем є дієва інноваційна політика. В сучасних умовах господарювання життєво необхідним є формування та реалізація активної інноваційної політики, яка охоплюватиме підготовку наукових кадрів, запровадження програм розвитку інноваційного бізнесу, співробітництво між підприємствами та науково-дослідними установами, міжнародне наукове співробітництво тощо. Оскільки саме на регіональному рівні сконцентровані пріоритети структурних трансформацій на інноваційній основі – сільськогосподарське виробництво, ресурсозбереження, енергозбереження, особливо у комунальному господарстві, екологічна безпека тощо, а також науково-технологічний потенціал для їх здійснення.

Поряд із принципами забезпечення головних імперативів розвитку регіональних господарських систем на основі підвищення рівня їх конкурентоспроможності важливе місце займають також механізми їх досягнення шляхом розробки відповідних програм [3]. Обов'язковими складовими таких механізмів повинні бути:

- нормативно-правове забезпечення розвитку регіональної конкурентоспроможності, яке включає внесення змін до існуючих або розроблення нових нормативно-правових актів, що стосуються даної сфери;
- організаційне забезпечення цього процесу передбачає: активну співпрацю між всіма гілками влади, які представлені в регіоні, формування та активізацію діяльності агенцій регіонального розвитку (або відповідних інституцій, що діють у цьому напрямі); сприяння розвитку кластерів, регіональних інноваційних утворень, залучення навчальних та наукових закладів, бізнес структур та місцевих громад до розробки та реалізації відповідних програм розвитку;
- фінансово-економічне забезпечення регіональних програм розвитку конкурентоспроможності на основі підвищення фінансових можливостей регіонів, забезпечення збалансованості місцевих бюджетів через реалізацію механізму вилучення регіональної ренти; фінансування розвитку малого бізнесу; формування ринкової інфраструктури, удосконалення функціонування фондового ринку;
- кадрове забезпечення, яке полягає у створенні навчальної бази підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників, як для органів влади, так і для ключових сфер економічної діяльності регіону;
- інформаційне забезпечення, орієнтоване на формування інформаційних систем моніторингу показників регіональної конкурентоспроможності;
- науково-технічне забезпечення, яке полягає у формуванні центрів науково-технічної підтримки розробки та реалізації регіональних програм підвищення рівня конкурентоспроможності;
- система контролю, функцією якої є постійний нагляд за ходом виконання системи заходів (програм) та їх періодичне коригування;
- прогнозне забезпечення, метою діяльності якого є визначення та обґрунтування перспективних показників розвитку регіональних господарських систем у сфері підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

В умовах реалізації імперативів розвитку регіональної конкурентоспроможності на основі стратегії сталого просторового розвитку важливим є визначення чітких цільових орієнтирів, які необхідно досягнути в результаті їх виконання.

У сфері формування інституційних механізмів основними цільовими орієнтирами є:

- формування дієвої системи регіональних органів влади та місцевого самоврядування;
- раціональний розподіл повноважень між місцевими та центральними органами влади і місцевим самоврядуванням на основі принципу субсидіарності;
- всіляке сприяння розвитку інституцій громадянського суспільства з метою активізації ділової активності.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

До орієнтирів в економічній сфері слід віднести:

- забезпечення економічного зростання на основі підвищення продуктивності суспільної праці;
- підвищення ефективності розвитку регіонального господарства як в масштабах країни, так і на міжнародному рівні;
- структурна трансформація регіонального господарства на основі модернізації складових видів її діяльності;
- формування раціональних, обґрунтованих пропорцій суспільного виробництва у регіоні;
- сприяння у формуванні високотехнологічних виробничих укладів;
- формування сприятливого бізнес-середовища на основі покращення інвестиційного клімату.

Основними соціальними орієнтирами повинні бути:

- підвищення рівня якості життя;
- формування високоефективної соціальної інфраструктури;
- удосконалення системи соціального захисту населення;
- зниження рівня безробіття і забезпечення ефективної зайнятості;
- раціоналізація системи доходів населення;
- покращення структури споживання товарів і послуг тощо.

Екологічними орієнтирами досягнення стратегічних імперативів розвитку регіональної конкурентоспроможності є:

- забезпечення раціонального використання природних ресурсів;
- охорона довкілля;
- забезпечення екологічної безпеки здоров'ю та життю населення;
- використання ресурсозберігаючих та безвідходних технологій;
- утилізація відходів виробництва.

Слід зауважити, що досягнення встановлених цільових орієнтирів слід забезпечувати на основі принципу синергії, оскільки вказані цілі є тісно взаємопов'язаними, що потребує створення комплексних програм розвитку регіональної конкурентоспроможності.

Розробка та реалізація таких програм потребує значних ресурсних витрат та тривалого часу. Однак, вже у коротко- та середньостроковій перспективі будуть помітні позитивні тенденції у соціально-економічному розвитку регіонів, про що свідчить прогноз основних показників регіональної конкурентоспроможності областей Поліського регіону (табл. 1).

Таблиця 1

**Прогноз перспективних параметрів регіональної конкурентоспроможності
Поліського регіону на період до 2015 року**

	Кількість економічно активного населення, тис. осіб	ВРП, млн. грн.	Реалізована промислова продукція, млн., грн.	Валова продукція сільського господарства, млн. грн.	Реалізовані послуги, млн. грн.	Експорт, млн. дол. США	Імпорт, млн. дол. США
Поліський регіон	2207,8	90894,6	69709,1	14902,5	18684,8	2432,4	3209,9
області:							
Волинська	442,6	20808,6	12587,9	3479,0	4023,0	555,1	1364,5
Житомирська	652,3	23504,8	18310,7	3552,3	5368,6	729,7	894,0
Рівненська	580,3	23060,9	18310,7	3440,2	4550,2	635,6	409,0
Чернігівська	532,6	23520,3	18966,0	4431,0	4743,0	512,0	542,3

Висновки. Оскільки людина є головною продуктивною силою, яка реалізує свої економічні інтереси і задовольняє життєві потреби на території проживання, відповідно – людський потенціал, рівень та якість його життя є основними елементами економічних відносин і не менш важливими факторами забезпечення регіональної конкурентоспроможності. Безумовно, рівень життя населення нерозривно пов'язаний з інтегрованою моделлю функціонування економіки регіону, активною і професійною діяльністю регіональної влади, інших інституціональних структур, що виражають інтереси громадян. Тому найбільш повним можна вважати визначення моделі конкурентоздатності регіону як такої, що містить два основних аспекти: необхідність досягнення високого рівня життя населення й ефективність функціонування господарського механізму регіону.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Література

1. Монастирський Г. Л. Модернізаційна парадигма управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня : монографія / Г. Л. Монастирський. – Тернопіль : Економічна думка; ТНЕУ, 2010. – 464 с.
2. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер; пер.с англ.; под. ред. и с предисловием В. Д. Щетина. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
3. Формування та впровадження програм підвищення конкурентоспроможності територій : метод. матеріали / В. Підвисоцький, Р. Ткачук. – К. : Леста, 2010. – 64 с.

Bibliography

1. Monastyrskiy H. L. Modernizatsiina paradyhma upravlinnia ekonomichnym rozvytkom terytorialnykh spilnot bazovoho rivnia : monohrafiia / H. L. Monastyrskiy. – Ternopil : Ekonomichna dumka; TNEU, 2010. – 464 s.
2. Porter M. Mezhdunarodnaya konkurentsia / M. Porter; per.s angl.; pod. red. i s predisloviem V. D. Shchetina. – M. : Mezhdunar. otnosheniya, 1993. – 896 s.
3. Formuvannia ta vprovadzhennia prohram pidvyshchennia konkurentospromozhnosti terytorii : metod. materialy / V. Pidvysotskyi, R. Tkachuk. – K. : Lesta, 2010. – 64 s.

Надійшла 15.12.2011